

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ภาวะสุขภาพที่ดีเป็นการมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ปราศจากโรคภัย จากการเปลี่ยนแปลงของประชากรที่เพิ่มขึ้น มีผลกระทบต่อระบบสุขภาพซึ่งนำไปสู่ภาวะการเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ ปัญหาความพอเพียงในการเข้าถึงการรับบริการด้านสุขภาพ ทำให้ทุกภาคส่วนมีการบูรณาการหรือดำเนินวิธีการเพื่อลดปริมาณผู้ป่วย ด้วยวิธีการที่แตกต่างและหลากหลายออกไป ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมสุขภาพ และการใช้แพทย์ทางเลือกด้านต่างๆ องค์ประกอบของการบริการสุขภาพ ดังนี้ การส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion) เป็นการบริการด้านส่งเสริมสุขภาพกายและการส่งเสริมสุขภาพจิตเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนสนใจในการดูแลสุขภาพของตนเองการป้องกันและควบคุมโรค (Preventive) เป็นการป้องกันโรคต่างๆ การปรับปรุงการสุขภาพสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเฝ้าระวังโรค การรักษาพยาบาล (Curative) จัดบริการรักษาพยาบาลทั้งผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอก การฟื้นฟูสภาพผู้ป่วย (Rehabilitative) คือ การจัดบริการฟื้นฟูสภาพทางร่างกายหลังจากการเจ็บป่วยเพื่อให้ร่างกายได้กลับเข้าสู่สภาพปกติ²

จากการสำรวจข้อมูลแหล่งให้บริการด้านการใช้ดนตรีเพื่อสุขภาพในประเทศไทย พบว่ามีหลายหน่วยงานที่ได้ดำเนินกิจกรรมด้านดนตรีเพื่อใช้ในการรักษาหรือฟื้นฟูสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นดนตรีบำบัด หรือดนตรีเพื่อสุขภาพ หรือดนตรีเพื่อการผ่อนคลาย บางหน่วยงานได้นำดนตรีไปทดลองใช้กับผู้ป่วยซึ่งมีรายงานว่าได้ผลดี สถานที่ให้บริการลักษณะนี้ได้แก่โรงพยาบาลต่างๆ รวมถึงศูนย์พักฟื้นบางแห่ง รูปแบบและวิธีการของการใช้ดนตรีในประเทศไทยพบว่าแตกต่างกันไป ตั้งแต่การใช้ดนตรีเพื่อการผ่อนคลายสำหรับผู้เข้ารับบริการในโรงพยาบาล ผู้ป่วยระยะพักฟื้น หรือผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีบางสถานบริการที่ใช้ดนตรีเพื่อรักษาอาการของโรค เช่น อาการเจ็บปวดจากโรคมะเร็ง อาการเกร็งของกล้ามเนื้อของผู้ที่เป็นอัมพาตครึ่งซีกหรืออาการเครียดของผู้ป่วยทางจิตเวชจึงจะเห็นได้ว่าดนตรี (Music) คือ ลักษณะของเสียงที่เรียบเรียงไว้อย่าง

¹ โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ สุขภาพไทยวัฒนธรรมไทย หนังสือวันดีจำกัด กรุงเทพฯ 2550 หน้า 5 - 8

² วิชัย เทียนถาวร ตำราการสร้างเสริมสุขภาพแนวใหม่ (80 Yrs. With Quality of life) สำนักงานกิจการโรงพยาบาลองค์การทหารผ่านศึก กรุงเทพฯ 2555 หน้า 1 - 10

เป็นระเบียบ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ 3 ด้านใหญ่ๆ คือ เพื่อความสุนทรีย์ซึ่งเป็นที่ยึดกันดี เพื่อการบำบัดรักษา และเพื่อการศึกษาวิจัย โดยในองค์ประกอบต่างๆ ของดนตรีก็มีประโยชน์ที่แตกต่างกันไป ดังนี้ระดับเสียง (Pitch) เสียงในระดับต่ำและระดับสูงปานกลาง จะช่วยให้เกิดความรู้สึกสงบ ความดัง (Volume/ Intensity) เสียงที่เบา นุ่ม จะทำให้เกิดความสงบ สบายใจ ในขณะที่เสียงดังทำให้เกิดการเกร็งกระตุกของกล้ามเนื้อความดังที่เหมาะสมจะทำให้ควบคุมตนเองได้ดีทำนองเพลง (Melody) ช่วยในการระบายความรู้สึกส่วนลึกของจิตใจ ทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และลดความวิตกกังวลการประสานเสียง (Harmony) ช่วยในการวัดระดับอารมณ์ความรู้สึกได้โดยดูจากปฏิกิริยาที่แสดงออกมาเมื่อฟังเสียงประสานจากบทเพลงที่บรรเลงออกมาในจังหวะต่างๆ กัน ดนตรียังส่งผลต่อจิตใจและสมอง สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ สติ จินตนาการ และส่งผลต่อร่างกาย โดยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของอัตราการหายใจ การเต้นของชีพจร ความดันโลหิต การตอบสนองของม่านตา ความตึงตัวของกล้ามเนื้อ และการไหลเวียนของเลือด ด้วยเหตุนี้ ดนตรีจึงสามารถนำไปบำบัดรักษาผู้ป่วยหลายแนวทาง³

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไทยที่เป็นการส่งเสริมให้มีภาวะสุขภาพดีประการหนึ่ง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อประกอบการรักษาร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบัน เป็นสิ่งที่อยู่ร่วมกับแนวทางการรักษาในโรงพยาบาลอยู่เสมอได้แก่ การนวดแผนไทย การตอกเส้น การทำกิจกรรมบำบัดด้วยการจักสาน และการเล่นดนตรีพื้นบ้าน ในการศึกษานี้จะเลือกเฉพาะภูมิปัญญาที่เลือกนำมาใช้รักษาแบบผสมผสานและเพื่อให้ผู้ป่วยเกิดความรู้สึกผ่อนคลาย⁴

ดนตรีพื้นถิ่นหรือที่เรียกว่าดนตรีพื้นบ้านล้านนา เป็นดนตรีที่แสดงออกเด่นชัด มีรูปแบบการเล่นการประสมวง ตลอดจนสุนทรีย์ในความไพเราะของท่วงทำนอง และความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของดนตรีพื้นบ้าน โดยแท้จริงเครื่องดนตรีพื้นถิ่น พื้นบ้านล้านนาหรือเครื่องดนตรีพื้นเมืองเหนือ⁵ จำแนกได้ตามลักษณะของการบรรเลงเป็น 4 ประเภท คือ 1) เครื่องดีด ได้แก่ เป็ยะ ซึ่ง 2) เครื่องสี ได้แก่ สะล้อ 3) เครื่องเป่า ได้แก่ ขลุ่ย ปี่ แน 4) เครื่องตี ได้แก่ กลอง ฉิ่งซึ่งเมื่อนำประสมเป็นวงจะมีชื่อเรียกว่า วงดนตรีพื้นเมือง หรือวงสะล้อ ซอ ซึ่ง ทำให้เสียงและจังหวะที่เป็นธรรมชาติ กังวานดังและ

³ บุษกร สำโรงทองและคณะ เอกสารวิชาการ “ ดนตรีบำบัดสำนักการแพทย์ทางเลือก กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ” สำนักพิมพ์สุขุมวิทมีเดียมาร์เก็ตติ้ง จำกัด 2551 หน้า 135 - 146

⁴ โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ ศึกษางานภูมิปัญญาสุขภาพวิถีไทย แนวคิดและยุทธศาสตร์การสร้างและการจัดการองค์ความรู้ การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกภูมิปัญญาไทย สุขภาพวิถีไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กรุงเทพฯ 2547 หน้า 15 - 20

⁵ สนั่น ธรรมธิ นาฏดุริยางคกรรมล้านนาเชียงใหม่ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2550

เขาสลับกันไปตามท่วงทำนองแห่งดนตรี⁶ นอกจากนี้ยังมีการเล่นดนตรีประกอบบรรณกรรมล้านนา อีกประเภทหนึ่งคือ ซอเป็นการแสดงขับลำนำโต้ตอบกันระหว่างชาย 1 คน กับหญิง 1 คน มีดนตรี บรรเลงคลออยู่ตลอดเวลา เนื้อหาที่ซอ มักเป็นพิธีกรรมต่างๆเป็นไปตามแบบแผนที่จดจำสืบๆกันมา เป็นไปตามปฏิกิริยาของผู้ซอตามแต่ละท้องถิ่นซอทำหน้าที่ทั้งมหรสพ สื่อพื้นบ้าน และครูของผู้คน จึงเป็นเรื่องจำเป็นยิ่งที่ ผู้ฟังจะต้องได้ยินเสียงถ้อยคำของช่างซอ ได้ถนัดชัดเจน⁷

สำหรับการใช้ดนตรีพื้นบ้านเพื่อรักษาโรคตามความเชื่อของสังคมไทย ซึ่งแต่ละท้องถิ่นมีวิธี ที่แตกต่างกันออกไป ในภาคเหนือการฟ้อนผีผัด ผีเม้ง เป็นพิธีรักษาผู้ป่วย โดยการขอให้ผีที่เข้ามาเข้าทรงนั้น รักษาลูกหลานที่เจ็บป่วย หากหายจากการเจ็บป่วยจริง ก็จะมีการสร้างผาม(คล้ายกระท่อม) เพื่อฟ้อนผี เม้งแก่บ่น ด้วยเหตุผลทางเรื่องดนตรีที่เป็นลักษณะและเอกลักษณ์ล้านนาดังกล่าว จึงมีผู้ที่สามารถนำ ดนตรีพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้ในการผสมผสานการรักษาในปัจจุบันทั้งใน โรงพยาบาลของรัฐและ เอกชน อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์สืบสาน ภูมิปัญญาของดนตรีพื้นบ้านล้านนาให้คงอยู่สืบไป ผู้ที่ สามารถนำดนตรีพื้นบ้าน ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงใน โรงพยาบาลลำปาง

ข้อมูลผู้เกี่ยวข้องของ โรงพยาบาลลำปางซึ่งเป็นผู้ที่ศึกษาดนตรีพื้นบ้านและก่อตั้งชมรมดนตรี พื้นเมืองได้แรงบันดาลใจจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงสนับสนุน ภูมิปัญญาด้านดนตรีพื้นบ้านไทยที่พระองค์ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าถ้ามีความใส่ใจที่จะศึกษาจริงๆ แล้ว จะเข้าถึงความไพเราะ สนุกสนาน จึงทำโครงการเล่นดนตรีพื้นเมืองแบบล้านนาให้ผู้คนได้ฟัง ในโรงพยาบาล และก่อตั้งชมรมดนตรีพื้นเมืองขึ้นมา และสอนบุคลากรที่สนใจสมาชิกของวงดนตรี พื้นเมืองเป็นเจ้าหน้าที่จากหลายหน่วยงานและบุคลากรภายใน โรงพยาบาลลำปางมาบรรเลง ขับกล่อม แม้ว่าจะมีความรู้สึกภูมิใจที่พบว่าผู้ป่วยและญาติ รับประทานอาหารพื้นบ้านล้านนาอย่างสนใจ แต่ยังคงประสบปัญหาเรื่องความพร้อมของอุปกรณ์ ระบบเสียง สถานที่ และสำคัญที่สุดคือบุคคล ที่มาร่วมบรรเลงมีภาระงานมาก ทำให้บางช่วงเวลาขาดผู้ร่วมบรรเลง ทำให้อรรถรสในเสียงเพลงลดลง ดังนั้น การขาดผู้สืบทอดในภูมิปัญญาเพลงพื้นบ้านล้านนา จึงเป็นปัญหาที่ คุณสุภาภรณ์ วังใน ได้พยายามแก้ไขด้วยความยากลำบาก⁸

⁶ ขงยุทธ ธีรศิลป์ คณิตศิลป์ ดนตรีพื้นบ้านล้านนา สำนักพิมพ์วิถีนิตินิทัศน์ เชียงใหม่ 2535 หน้า 1 – 50

⁷ ชมรมสืบสานตำนานปี่ซอ ซอพื้นบ้านศิลปะการขับขานล้านนา: โครงการสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สำนักพิมพ์นพบุรีการพิมพ์ เชียงใหม่ 2548 หน้า 3 - 9

⁸ สัมภาษณ์ คุณสุภาภรณ์ วังใน เจ้าหน้าที่การเงินโรงพยาบาลลำปาง

การนำดนตรีพื้นบ้านล้านนา มาสืบสาน บำรุงการ งานทัศนกรรมสำหรับผู้สูงวัยโดยใช้เป็นสื่อ นำผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพช่องปากจำนวนมากทำให้ความรู้ทันตสุขภาพ ด้านเนื้อหาวิชาการเพียงอย่างเดียวไม่ได้รับความสนใจในกลุ่มผู้สูงอายุจึงมีแนวคิดริเริ่มหาวิธีการ ดึงดูดความสนใจโดยใช้สิ่งที่ผู้สูงอายุสนใจ และชื่นชอบ คือ เพลงซอพื้นบ้านล้านนามาเป็นสื่อซึ่งคำว่า จ้อย ซอ กายฮ่ำ¹⁰ เหล่านี้กำลังจะเสื่อมสูญไปกับกาลเวลา และยุคสมัยจึงได้นำเอาเพลงพื้นบ้าน มาบูรณาการกับงานทันตสุขภาพ คุณวรรณปัญทะเลิศ เจ้าหน้าที่ทันตสาธารณสุข ชำนาญงาน ได้นำ เพลงซอ คำว จ้อยมาสอดแทรกในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทันตสุขภาพ แม้ว่าจะประสบความสำเร็จ ในด้านตัวชี้วัดด้านสุขภาพใส่ช่องปากมากมาย แต่ปัญหาในด้าน ผู้สืบทอดภูมิปัญญา เพลงพื้นบ้าน ล้านนามืออยู่อย่างจำกัด จึงพยายามหาวิธีการต่างๆ เพื่อช่วยรักษาเอกลักษณ์เพลงพื้นบ้านล้านนาให้ คงอยู่สืบไป¹¹

จากสภาพปัญหาการดำเนินการโดยใช้บทเพลงพื้นบ้าน ในโรงพยาบาลลำปาง แม้ว่าวิธีการ ที่แตกต่างทั้งการใช้ดนตรีสากล หรือดนตรีพื้นบ้าน ยังพบปัญหาหลายด้าน ปัญหาระบบภายในที่ เกี่ยวเนื่องกับกระบวนการถ่ายทอดอย่างเป็นรูปธรรมให้กับหน่วยงานหรือองค์กรภายนอก ในเรื่อง การประชาสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม การนำออกไปใช้อย่างแพร่หลายกับหน่วยงานสาธารณสุข ที่อยู่นอกพื้นที่โรงพยาบาลลำปางปัญหาทางด้านกายภาพ ที่เกี่ยวกับ ปัจจัยภายในเรื่องของเสียงที่ดัง เบาไม่สม่ำเสมอ การสนับสนุนการแต่งกายและการสนับสนุนด้านอื่น การที่ต่างฝ่ายต่างบรรเลง ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การมีข้อจำกัดเรื่องวงดนตรีพื้นเมืองจำนวนน้อยที่เล่นอยู่ในโรงพยาบาล การขาดการสนับสนุน การบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ ในการใช้จ่าย และผู้เข้ามาช่วยเหลือไม่ว่า จะเป็นนักดนตรี วงดนตรีพื้นเมือง ที่บรรเลงดนตรีให้ผู้ป่วยและญาติ ฟัง ขณะที่ ประชาชนในจังหวัด ลำปาง เป็นคนพื้นเมือง การใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้าน เป็นสื่ออธิบายให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ เกิดผลในด้านความเข้าใจในการส่งเสริมสุขภาพน่าจะดีกว่า

ขณะเดียวกันดนตรีจะเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันก็ต่อเมื่อบรรลุลักษณะการฟังที่ดี คือ สามารถตอบสนองความพึงพอใจของผู้ใช้ได้ แต่ถ้าผลเป็นไปในทางตรงกันข้ามก็กลายเป็นพิษต่อการ รับฟัง ดังนั้นการเลือกสรรชนิดและประเภทของดนตรีรวมถึงกระบวนการนำเสนอ ก็เป็นเรื่องสำคัญ

⁹ กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย รายงานผลการสำรวจสถานะสุขภาพช่องปากระดับประเทศ ครั้งที่ 6 ประเทศไทย พ.ศ. 2549 - 2550 องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก กรุงเทพฯ 2551

¹⁰ สิริกร ไชยมา ซอ เพลงพื้นบ้านล้านนา ภูมิปัญญาชาวเหนือ สำนักพิมพ์แพร่ไทยอุตสาหกรรม แพร่ 2543

¹¹ สัมภาษณ์ คุณวรรณปัญทะเลิศ เจ้าหน้าที่ทันตสาธารณสุขชำนาญงาน 20 มิถุนายน 2557

สิ่งที่จะต้องคำนึง ประการแรกได้แก่ชนิดของเครื่องดนตรี ถ้าเครื่องดนตรีที่มีลักษณะของเสียงสูง แแหลม และดังเกินไป เช่น ไวโอลิน ซอด้วง ม้องวงเล็ก จะทำให้เกิดความไม่สบายอารมณ์ได้ หรือถ้า ลักษณะของเสียงที่ต่ำและดัง เช่น เสียงดับเบิลเบส เสียงกลองที่ต่ำจนการสั่นสะเทือนเข้าไปรบกวน การเดินของระบบหัวใจในผู้ที่มีความไวของการตอบสนองการรับรู้เสียงต่ำได้ ก็จะทำให้เกิดความไม่สบาย หงุดหงิดง่าย หรืออาจส่งผลเสียทางร่างกายทำให้มีอาการปวดศีรษะได้ อีกประการหนึ่งคือวิธีการใช้ ดนตรีที่ไม่เหมาะสม คือ การใช้ดนตรีที่ไม่สอดคล้องกับสภาพอาการของผู้ป่วย ตลอดจนความ ไม่คำนึงถึงความพึงพอใจของผู้ฟังที่เป็นผู้ป่วยและญาติ อาจทำให้เกิดภาวะกดดัน เครียด ก่อให้เกิด ผลร้ายต่อสุขภาพได้¹²

ผู้ศึกษาได้มีแนวคิดที่จะศึกษา “การใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนา เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ใน โรงพยาบาลศูนย์ลำปาง” เพราะ การใช้ดนตรีเพื่อการบำบัด สามารถเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยส่งเสริม ให้ผู้ป่วยและญาติ มีอารมณ์ผ่อนคลาย ลดอาการเครียด หรือความวิตกกังวลและเนื่องจาก การใช้ภาษา พื้นเมือง ที่ใช้สื่อสารระหว่างผู้ป่วย และญาติ กับบุคลากรทางการแพทย์ อันจะทำให้ได้ ข้อมูลที่เป็น ประโยชน์ในการรักษา ประกอบกับการใช้ดนตรีผ่อนคลายนั้น โดยทั่วไปมักใช้ประเภทดนตรีสากล ทำให้ความรับรู้ในอรรถรสของเสียงดนตรีของผู้ป่วยและญาติที่เป็นคนพื้นเมือง เพื่อการผ่อนคลายนั้น ไม่สัมฤทธิ์ผลมากนัก ขณะที่ประชาชนในดินแดนภาคเหนือ ค่อนข้างกับดนตรีพื้นบ้านล้านนาที่ให้ความบันเทิง และรับรู้ได้ถึงความไพเราะอ่อนหวาน ในท่วงทำนอง แต่อาจไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม ได้มากนัก ดังนั้นการนำดนตรีพื้นบ้านล้านนา เพื่อใช้ในการส่งเสริมสุขภาพ ให้เกิดประโยชน์ อย่างแท้จริง ที่สามารถเข้าถึงความรู้สึกของผู้ป่วยและญาติได้เป็นอย่างดี ผู้ศึกษาจึงคิดว่าแนวทางการ เล่นดนตรีพื้นบ้านล้านนาและประเภทของเพลงพื้นบ้านที่ใช้สำหรับผู้ป่วยและญาติให้เหมาะสม ให้บรรลุเป้าหมายในการส่งเสริมสุขภาพอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลำปางต่างๆที่มีวงดนตรีล้านนา ต้องการ เป็นจิตอาสา สร้างความบันเทิง ให้กับผู้ป่วยและญาติที่อยู่ในโรงพยาบาลลำปาง และเพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้าน การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมล้านนา เพื่อนำผลที่ได้มาเสนอรูปแบบและวิธีจัดการ การใช้ดนตรี พื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ให้ผู้ป่วยและญาติ และชุมชนต่างๆที่สร้างสรรค์ดนตรี พื้นบ้าน ได้รับประโยชน์ รวมถึงคงคุณค่า ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อย่างสูงสุด ได้ต่อไป

¹² พูนพิศ อมาตยกุล “การใช้ดนตรีเป็นยาหรือแทนยารักษาโรค” เอกสารประกอบการบรรยาย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร 2547

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาแนวคิดและคุณค่าของคนตรีที่มีผลกับการส่งเสริมสุขภาพในโรงพยาบาล โดยทั่วไปทั้งในระดับสากลและในประเทศไทย

1.2.2 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการใช้ดนตรีพื้นบ้าน วิธีการและสภาพปัญหา ของการจัดการ การใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางการจัดการที่เหมาะสมของการใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง ให้บรรลุเป้าหมายและเกิดประสิทธิภาพ

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ทำให้ทราบถึงประวัติ ความเป็นมา แนวคิดและคุณค่าของคนตรีที่มีผลกับการส่งเสริมสุขภาพในโรงพยาบาล โดยทั่วไปทั้งในระดับสากล และในประเทศไทย

1.3.2 ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของการใช้ดนตรีพื้นบ้าน วิธีการ และสภาพปัญหาของการจัดการการใช้ดนตรี เพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลลำปางอำเภอเมืองจังหวัดลำปาง

1.3.3 สามารถนำข้อมูลที่ได้เพื่อเสนอแนวทางของการจัดการที่เหมาะสมของการใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนา เพื่อการส่งเสริมสุขภาพของ โรงพยาบาลลำปางจังหวัดลำปางให้บรรลุเป้าหมายและเกิดประสิทธิภาพ

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ทำการศึกษาในโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง อำเภอเมือง จังหวัดลำปางและชมรมดนตรีพื้นบ้านในเขตเทศบาลนครลำปาง

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด ของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการแสดงดนตรีพื้นบ้านล้านนา ในการส่งเสริมสุขภาพแบบบูรณาการ ตลอดจนศึกษาคุณค่า และปัญหาต่างๆ เพื่อเสนอรูปแบบแนวทาง และวิธีการของการจัดการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้าน การอนุรักษ์ และเกิดประโยชน์ต่อผู้ฟัง

- 1) โรงพยาบาลศูนย์ลำปางอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
  - 1.1) ที่ตั้ง
  - 1.2) ประวัติความเป็นมาของ โรงพยาบาลศูนย์ลำปาง
  - 1.3) แนวคิดและนโยบายเกี่ยวกับการใช้ดนตรีในการบำบัดและส่งเสริมสุขภาพ
- 2) การศึกษาการใช้ดนตรีในการบำบัดและส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง
  - 2.1) ประวัติความเป็นมาของการใช้ดนตรีในการบำบัดและส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง
  - 2.2) รูปแบบและวิธีการ ตลอดจนผู้รับผิดชอบการใช้ดนตรีในการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง
  - 2.3) สภาพปัญหาของการจัดการการใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร

1) ประชากรในการศึกษารั้งนี้ คือ รูปแบบลักษณะของเพลงและเครื่องดนตรีพื้นบ้านล้านนา ที่มีอยู่ในจังหวัดทางภาคเหนือ ของประเทศไทย และประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับในโรงพยาบาลลำปาง เพื่อให้ข้อมูลทางด้านการดนตรีพื้นบ้านล้านนา

2) กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบททางดนตรีพื้นบ้านล้านนา ประวัติความเป็นมา รูปแบบและวิธีการ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบ เจาะจง (Purposive Sample) ได้แก่ ผู้ก่อตั้งวงดนตรีพื้นบ้านล้านนา ผู้เล่นดนตรีพื้นบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรี แพทย์และนักจิตวิทยา ผู้ป่วยและญาติ หัวหน้ากลุ่มงานทันตกรรมและผู้อำนวยการ โรงพยาบาล จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 40 รายเพื่อศึกษาวิธีการและสภาพปัญหา แนวทางพัฒนาต่างๆ โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ บรรลุนิติภาวะ รับฟังภาษาพื้นเมืองได้อย่างรู้และเข้าใจ ไม่มีมีปัญหาการรับฟังและการรับรู้ หรือสภาวะสมองได้รับการกระทบกระเทือน และคัดกลุ่มตัวอย่างออกเมื่อผู้ให้ข้อมูลไม่พร้อม รวมถึง การใช้ความอิ่มตัวของข้อมูล (Saturation) อาจเก็บกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นเมื่อเห็นว่า ยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป จนกว่าความอิ่มตัวของข้อมูลคงที่

1.5 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารั้งนี้

1.5.1 ดนตรีบำบัด หมายถึงการใช้ดนตรีและวิธีการทางดนตรีในการช่วยฟื้นฟู รักษา และพัฒนาด้านอารมณ์ ร่างกาย และจิตใจเพื่อให้มีสุขภาพ ซึ่งจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้าง

ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บำบัดกับผู้เข้ารับการบำบัด โดยใช้กิจกรรมที่ได้รับการออกแบบอย่างดีให้เหมาะสมกับสภาพผู้เข้ารับการบำบัด เช่น การร้องเพลง การบรรเลง หรือการฟังดนตรี การบริหารจัดการ และ การเลือกใช้กิจกรรมดนตรีใดๆ ก็ตาม นักดนตรีบำบัดต้องนำความรู้และประสบการณ์ของตน ไปประยุกต์ใช้กับผู้เข้ารับการบำบัดที่มีอาการของโรค และพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบำบัด

1.5.2 คนตรีพื้นบ้านล้านนา หมายถึง คนตรีที่สร้างสรรค์ขึ้นด้วยการร้องหรือบรรเลงโดยชาวบ้านและชาวบ้านด้วยกันเป็นผู้ฟัง เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นและพัฒนาตามแบบวิถีชาวบ้าน และเป็นลักษณะ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีสำเนียง ทำนองและจังหวะ ตามแบบคนตรีในภาคเหนือ เป็นเครื่องมือสื่อสารและสื่อความหมายอย่างดี ได้แก่ การขอ คำว จ้อย และประสมวงเป็น วงสะล้อซอซึง

1.5.3 การส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง ส่วนหนึ่งขององค์ประกอบการให้บริการด้านสุขภาพเพื่อเสริมสร้างร่างกายและจิตใจให้แข็งแรงเจริญเติบโตปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งบริการนี้สำหรับประชาชนทุกเพศทุกวัยตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์มารดาจนถึงวัยชรา

1.6 การเสนอผลการศึกษา

บทที่ 1 บทนำ

นำเสนอความเป็นมา ความสำคัญ ของการศึกษา เรื่องการใช้ดนตรีเพื่อใช้ในการส่งเสริมสุขภาพทั้งในระดับสากลและในประเทศไทยการเลือกใช้นครีพื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ในโรงพยาบาลลำปาง วัตถุประสงค์ของการศึกษา ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา ขอบเขตของการศึกษา และนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เป็นการศึกษาค้นคว้าและนำเสนอสถานภาพความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิด คุณค่าของคนตรีที่มีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพในโรงพยาบาลประวัติความเป็นมา ความสำคัญ วิธีการใช้แนวคนตรีพื้นบ้านล้านนาที่ใช้เพื่อส่งเสริมสุขภาพโรงพยาบาลลำปาง ผลการศึกษา ตลอดจนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน และการใช้คนตรีพื้นบ้านประเภทต่างๆ

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

นำเสนอกระบวนการวิจัย และเทคนิคที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และแปลความ ตลอดจนการนำเสนอผลการวิจัย

บทที่ 4 การศึกษา สภาพปัญหาการใช้ดนตรี ในปัจจุบัน ศึกษาการใช้ดนตรีพื้นบ้านที่ สอดคล้องกับวัฒนธรรม เพื่อการส่งเสริมสุขภาพจะให้ผลดีหรือไม่

ศึกษาสภาพปัญหาของดนตรีบำบัดที่ใช้บรรเลงอยู่ในปัจจุบัน ลักษณะอย่างไรทั้งในเรื่องของรูปแบบและเครื่องดนตรี กับการแนวทางการใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนาที่ผู้ฟังสามารถรับรู้และสื่อสารได้อย่างประสบผลสำเร็จ และได้รับความร่วมมือดีหรือไม่เพียงไร ที่แสดงอยู่ในภาคเอกสารและภาคสนาม โดยมีการนำมาวิเคราะห์ สภาพการใช้ดนตรีในปัจจุบัน หากจะใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีคนพื้นเมือง จะส่งผลดีเพียงใด

บทที่ 5 การใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนา เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ

ทำการวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการจัดการดนตรีพื้นบ้านล้านนา เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ และเสนอแนวทางในการจัดรูปแบบการใช้ดนตรีที่เหมาะสม เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ โดยจัดการให้เหมาะสมคือลักษณะและรูปแบบดนตรีพื้นบ้านที่ใช้ในการบรรเลง และทำการจัดการที่จะให้มีวงดนตรีพื้นบ้านในจังหวัดลำปางรวมถึงชุมชนต่างๆ เข้ามาร่วมมือ และมีส่วนร่วม ให้เกิดการส่งเสริมสุขภาพอย่าง บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ 6 สรุป

สรุปสาระสำคัญของการศึกษาในครั้งนี้ พร้อมทั้งอภิปรายผลการศึกษาและข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved